

ԱՏՐՈՒՄ

ՏԺՎԸԺԻԿ

ՊԵՏԼՐԱՏ 1937

30 MAY 2011

ԱՏՐՊԵՏ

891.99V

Ա-81

ԱԿ.

ԷՅ Թ

ՏԺՎԼԺԻԿ

Նկարներ

Հովհ. ՇԱՎԱՐՇԻ

ՊԵՏՏՐՈՍ

ՀԼԿՅԵՄ ԿԿ ԿԻՑ ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1998

21.02.2013

7098

БИБЛИОТЕКА
Академії Наук
УРСР

В052401

8270-53

Մրանից չատ տարի առաջ Ներդրումի մեջ ապրում էին տնանկ Ներսես-ախպարն ու մեծ կարողութեան տեր Նիկողոս-աղան: Վերջինս Կ. Պոլսում յերկար ապրած լինելով՝ լավ հունարեն գիտեր, այդ պատճառով ել Կարնեցիք նրան մյուս Նիկողոս աղաներից զանազանելու համար, Ուռում Նիկողոս եյին կանչում:

Ներսես ախպարն ել ժամանակին չատ հարուստ է յեղել, մեծ ոջախի վորդի, խոսքը փաշաների, վեզիրների քով անց, բայց չարաչար ձախորդությունների յե հանդիպել: Նրա ապրանքների կարավանները Կ. Պոլսի, Դամասկոսի ճանապարհների վրա ավարի յեն մատնվել ավազակների ձեռքը, նավերը Սև ու Միջերկրական ծովերում ծովահենների ձեռքն է անցել, վոչ-խարների հոտերը քչել տարել են, իսկ քաղաքում ունեցած ապրանքների մթերանոցները և հացի շտեմարանները կրակի եյին տվել, վառել նրա հակառակորդները: Այնպես քայքայվել եյին նրա մյուլքերը, խաները, խանութները, վոր բոլորի հիմքն արեգակն եր յեղել, այս ու այն յեղել, բռնի տիրացել ու իրենց համար կալվածներ եյին շինել: Ներսես-ախպարն այնպես մոլորվել, այնպես հուսահատվել եր, վոր ամեն բան՝ ապրելը, կյանքն անգամ աչքից ընկել եր, զզվել չարասիրտ զրացիներից և տանջանքով քաշքշվում եր:

Թեև փլիկ փռված, բայց մեծութեան շանները դեռ յեղում եյին նրա ասան արտաքին տեսքից. իսկ ինքն ել թեև չէին հարուստ եր հազնում, մաշված ու մաղված, սակայն ժամանակին այդ շորերն ինչ թանկագին կերպարներից կալված լինելը հայտնապես

նշմարվում էր: Նա ծերացել, կորացել, դեմքը կնճիռ-
ներով ծածկվել էր, բայց վեհ հոգին դեռ չէր կորցրել:
Խեղճ էր, աղքատ էր Ներսես-ախպարը, դրացիների,
բարեկամների նպաստներին կարոտ, բայց յերբեք նա
չէր մուրացել, և յերբեք չէր զիջել վոդորմություն
խնդրելու և ուրիշների մյուսնաթներով չէր ապրել:

Մի որ բազարում Նիկողոս-աղան մսագործի խա-
նութի առաջ պատահեց Ներսես-ախպարն ու նրա հա-
մար տասը փարայի (1½ կոպ.) մի վոչխարի թոք գնե-
լով՝ ասաց.

— Ներսես-ախպա՛ր, այս թոքն ել դու տար ձեր
տուն:

— Ծնորհակալ եմ, ասաց Ներսես-ախպարն ու թոքը
մսագործի ձեռքից առնելով՝ Նիկողոս-աղայի հետ վե-
րադարձան իրենց տները: Նիկողոս-աղան մի չախկա
միս էր թռել, ամբողջ դմակն էլ հետը, տվել էր ծառա-
յի կռնակը, վոր յետևից գալիս էր, իսկ Ներսես-ախ-
պարն էլ համեստաբար մի քայլ հետ ընկած հետևում
էր Նիկողոս-աղային:

Յերբ չուկայից դուրս յեկան, Նիկողոս-աղան ասաց
Ներսես ախպորը, փորձված մարդու խրատականի չեչ-
տով.

— Գիտես, քրոջս (այսինքն Ներսեսի կնոջը) ասա՛,
թող թոքերի, սրտի ճարպերն առաջ սուր դանակով լավ
մաքրե, հետո այդ ճարպը կրակի վրա, սկավառակում
հանդարտ հալեցնե, մի որ այդ ճարպի մեջ սպիտակ
թոքերը տապակե, մյուս ուրը՝ սևը, և յերրորդ ուրը՝
սիրտը: Պատվիրիր, վոր լավ մանրե թոքերը, թե չե՝
տոմվրժիկը համով չի լինիլ: Գիտես, Ներսես-ախպար,
մենք բարեկամ ենք, այդ պատճառով բարեկամական
խորհուրդ եմ տալիս: Խո տե՞սնում ես, թե վորքա՛ն
դժվար է մի բան առնելն ու տանելը: Կես կյանքդ մաշ-
վում է, հապա վորքա՛ն դժվարությամբ է մարդ տասը
փարա աչխատում: Պետք է տնտեսությամբ ապրել, ա-
տամներից պետք է ավելացնել, յետ ձգել: Ասա՛ քրոջս
(կնոջը) թող կրակը մեղմ վառե, վոր ճարպը չսևանա

ու չփչանա, փայտին ել խնայողություն կլինի, կերա-
կրի ել համը չի կորչի և սեղան բերելիս՝ թող ճարպը
լավ քամե, պահե, վոր մյուս օրվան տապկոցին բանաց-
նե: Դեռ յեթե լավ տնտես լինի մարդու կինը, կարգին
տնարար, տփլըժիկի յեղնայնպես խնայողությամբ կբա-
նացնե, վոր չորրորդ օրը նրամեջ կարողանա բիշի յեփել
և մանր ու խոշորին կշտացնել: Տփլըժիկը շատ համով
բան է, բայց հարկավոր է լավ, զգուշությամբ աղը,
տաքտեղը կարգին լցնել և մեղմ կրակով տապակել:
Ավելի լավ կլինի, վոր սե թոքի և սպիտակ թոքի կեսե-
րը մի օր յեփե, մյուս օրը մնացորդները: Վո՛րքան հա-
մով կլինի. տաք-տաք մարդ փափուկ լավաշի մեջ բըր-
դուճ անե ու խշտե: Ներսես-ախպար, յերբ յերեմակա-
յում ես, թուքդ չի՞ վազում...

Ներսես-ախպարը լուռ ու մունջ հետևում եր բարե-
բար Նիկողոս-աղային և վերջինս յերբ հարցեր եր տա-
լիս ու նրա յերեսին մտիկ անում, Ներսես-ախպարը
գլուխը խոնարհեցնում եր համաձայնության նշան տա-
լու ձևով: Նիկողոս-աղան սպասում եր, վոր Ներսես-
ախպարը չնորհակալություն հայտնի, յերախտագի-
տությունն արտահայտի յեզվով ու վորոշ բառերով,
բայց Ներսեսն ամօթից ձայնն անգամ չեւ կարողանում
բարձրացնել: Նիկողոս-աղան իբր մի մե՛ծ բարիք գոր-
ծած, դարձյալ շարունակեց իր խրատական հորդորներն
ու տիրական հարցերը՝ Ներսես-ախպար բերանից յե-
րախտագիտության խոսքեր լսելու մտքով. բայց Ներ-
սեսը խորասուզված դառն մտքերով, չեւ ել ըմբռնում
Նիկողոս-աղայի ասածները:

Խե՛ղճ Ներսես, ասում եր նա իր մտքում. մի ժա-
մանակ հարյուրավոր աղքատներ, կարոտյալներ, թըշ-
վառներ և ոտարականներ քո հովանու տակ պատսպա-
րան եյին գտնում, ուտում, խմում, կշտանում, հագըն-
վում և ծածկվում ու այնպես ճանապարհ ընկնում,
հարյուրավոր կարոտյալներ գործ եյին ճարում քո դռ-
նը և ընտանիքներ ապրեցնում, ամեն մի դրացուդ ու
ծանոթիդ ու անծանոթիդ օգնության եյիր հասնում

և վոչ վոքի մի որ յերախտագիտության նշան մտքովդ անգամ չէր անցնում պահանջել, իսկ այսօր Ուռում-Նիկողոսը, կարկատող Թողորի վորդին մի թոք առնե ընտանիքը կերակրելու համար, այդքա՛ն քարոզ կարդա գլխիդ և յերախտագիտություն պահանջե՛... .

Մինչև տուն հասնելն ել ի՛նչ քարոզ չկարդաց Նիկողոս-ազան Ներսես-ախպոր գլխին, ի՛նչ խրատներ չավեց, վոր ժուժկալ լինի, քչով բավականանա, ուրիշի արած բարիքը դիտենա և վոչ-վոքի յերախտապարտ չմնա: Նա ասում եր անդադար.

— Ի՛նչ մեծ բան ե, վոր տղայիդ ուղարկես մի որ դա մեր աթարը կտրե, խո հոգին չի՞ դուրս գալ, ձեռները չի՞ չորանալ: Յես տանը մի քանի տեսակ ծառաներ ունիմ. այնքան ձրիակերներ, հացկատակներ կան, վոր կարիք չունիմ ուրիշ մարդու: Բայց թո՛ղ լինի, պատիվ պահելը մեծ բան ե: Մի որ աղջկադ ուղարկե, թող դա մեր տախտակները լվանա, ի՛նչ վնաս, խո մեջքը չի՞ կոտրի: Մեր տունը խո գիտես, մի քանի տառնյակ բան անողներ, աղախիններ կան, մեր սենյակների հատակներն այնքան մաքուր և այնպես ճերմակ են, վոր յեղ թափես կծողովվի առանց մի հատը աղտոտելու կամ փչանալու. բայց իմ ասելը, միտքս ուրիշ ե: Պատիվ պահե, վոր պատիվդ բարձրանա: Յեթե քո կինը մի որ դա և մեր լվացքը լվանա, կամ հացը յեփե, խո չի՞ մեռնիլ. բայց չե՞ վոր կինս նրա պատիվը պիտի պահե, փոխադարձաբար նրա վրա իր չնորհքը պիտի ավելացնե:

Նիկողոսը ճարպիկ մարդ եր, իսկ Կ. Պոլսում յերկար ապրելով՝ լեզվել ու զեւլել եր: Այնքան լեզու թափեց, վոր խլացուց Ներսես-ախպորը, վոր մտքում ասում եր— «Յերանի, այսօր քեզ պատահած չլինեյի. գլուխդ ուտեր այս թոքը: Թո՛ղ ընտանիքս քաղցից կոտորվեր ու դու այս թոքն ինձ չտայիր տուն տանելու»: Բայց Նիկողոսը խո՞ մարդարե չէր, վոր հասկանար Ներսես-ախպոր մտքիցն անցածն ու խոսքը փոխեր: Նա միայն մի բանի երձգտում, վոր մարդիկ ասեն, խո-

տեն, թե կա, չկա՝ Ներդրումում մի մարդ կա, այն ել Ուսում-Նիկողոսն եւ և ամենքն ել յերախտազիտությամբ խոնարհվին նրա առաջ:

Յերբ հասան Ներսես-ախպոր դռան առաջ, Նիկողոս-աղան կանգնեց ու ասաց. — «Տանըդ տեղը չառլով ե յեղել, բայց ափսո՛ս վոր շինողներն անտաշ կոպիտ մարդիկ են յեղել. այնպես չեն կարողացել շինել, վոր դարերի զեմ կուլի»: Ուզում եր այս խոսքերով ծակծկել Ներսեսի սիրտը և իր մեծությունը, հեռատեսությունը ցույց տալ:

Յերբ Ներսես-ախպարն արտորում եր տուն մտնել, Նիկողոս-աղան ել ճար չգտավ նրան խոսեցնելու, ասաց.

— Յանկանում եմ բարի ախորժակ, համով ուտես տօվըժիկը:

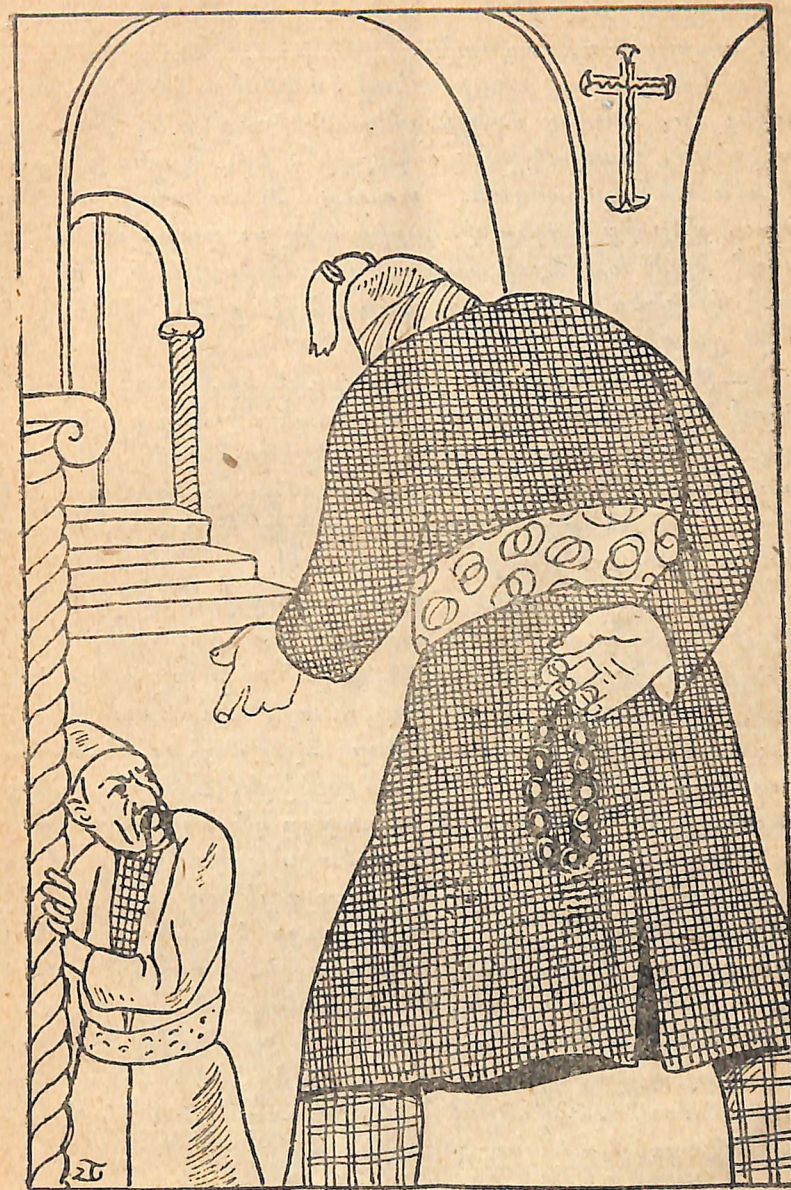
— Շնորհակալ եմ, ասաց Ներսես-ախպարը և արագ քայլերով ներս մտավ իր տունը, հազիվ աղատվելով Նիկողոս-աղայի ձեռքից:

Մեծ եր Ներսես-ախպոր ընտանիքը: Կինն արդեն թանը պատրաստել եր, յելավ տօվըժիկն ել յեփեց, նստան կերան և հազիվ կշտացած՝ սեղանից բարձրացան: Մեծ տան զավակներ, տնանկացած, թան ապուրով կամ տօվըժիկով մի՞թե կարելի եր նրանց կըշտացնել... Բայց ամեն բան համբերությամբ տանում եյին և ձայները մարդ չեր լսում:

Իրիկնադեմին, յերբ ծանր քայլերով ժամի կողմն եր գնում Ներսես-ախպարը, վոր դիմե իր արարչին, նրա ոգնությունը և վողորմությունը խնդրե—ճանապարհին պատահեց Նիկողոս-աղան և ասաց.

— Բարի իրիկուն, Ներսես-ախպար, քեֆդ, հալը ի՞նչպես ե. ինչպես նկատում եմ՝ առույգ—առույգ ես փոխում քայլերդ, յերիտասարդի ուժ ես ստացել: Ի՞նչպես եր տօվըժիկը, համով եր, կարգին տապակե՞ց քուլրս...

— Շատ որինավոր, աղա ջան, շատ շնորհակալ եմ, տունս, բոլորս ել շատ շնորհակալ ենք,—արագ—արագ

պատասխանեց Ներսես-ախպարը, վորպեսզի Նիկողոս-աղան տժվրժիկի մասին խոսքը թողնե, ուրիշ բանից խոսե, վոր չլինի թե ժամավորները լսեն և նա անարգ-վի, պատիվը վիրավորվի:

— Յերևի լավ ախորժակով ես կերել. կարծես թարմացել ես, գուշնդ մինչև անգամ փռվել ե, խո աղը, տաքդեղը, տապակվածքը կարգի՞ն եր, — ասաց զվարթորեն Նիկողոս-աղան, առանց նկատողության առնելու, վոր իր ձայնը փողոցից անց ու դարձ անողները լսում էին և Ներսես-ախպարը զայրույթից կուշ յեկած՝ կարծես ուղում եր, վոր դետինը ճեղքվի և ինքը մեջն ընկնի:

— Ամեն բան, ամեն ինչ կարգին եր, — ասաց կակազելով Ներսես-ախպարը, վորպեսզի մի կերպ վերջ տա այդ խոսակցության, բայց Նիկողոս-աղան անպատճառ ուղում եր, վոր այն որվա ժամավորները բոլորն ել լսեին, թե ինքը մի տասը փարանոց թոք ե վողորմացել իր դրացուն՝ Ներսես-ախպորը:

— Վողորմած հոգի մայրս, ասաց խոսքը շարունակելով Նիկողոս-աղան, խիստ լավ տժվրժիկ եր յեփում. այնպես պատվական, վոր յերբ դռնով տուն ելիր մըտնում, նրա տապկոցի անուշ հոտից կշտանում ելիր: Այնպես համեղ եր լինում, վոր նրա մահից հետո կարոտ եմ մնացել մի համեղ տժվրժիկի: Ափսո՞ս, հները մեռան, իրենց հետ կարգն ու սարքը գերեզման տարան: Պանի՛-քանի անգամներ ախորժակս գրգռվել ե, սիրտս ուղել ե մի համեղ տժվրժիկ, բայց յե՞րբ կարող են հիմիկվաններն այնպիսի քաղցրաբույր կերակուր յեփել: Բայց քույրս (քո կինը), նորերից չե, նա կարծում եմ, վոր լավ տնարար պիտի լինի և համոզված եմ, վոր քեզ այսոր անփոխարինելի պատվական տժվրժիկ կերցրած ե. խո սխալված չե՞մ: Հը՛, լավն եր, չե՞ — ասաց ժամի դավթում կանգնելով Նիկողոս-աղան, աչքերն ուղզելով Ներսես-ախպոր յերեսին:

— Ի՛նչպես չե, ի՛նչպես չե, հրաշալի յեր, ասաց Ներսես-ախպարը և շտապեց յեկեղեցի: Բայց յեկեղե-

ցում փոխանակ աղոթելու, փոխանակ փառաբանելու, սկսեց զանգատովել իր տիրոջից, թե բավական չե՞ր, վոր նրան այդ վիճակի մեջ եր գցել, բավական չե՞ր, վոր նա այդքան զրկանքների և անարգանքների եր մատնել, իսկ այժմ ել տանջվում եր Նիկողոսի նման մի փառասերի ճանկում:

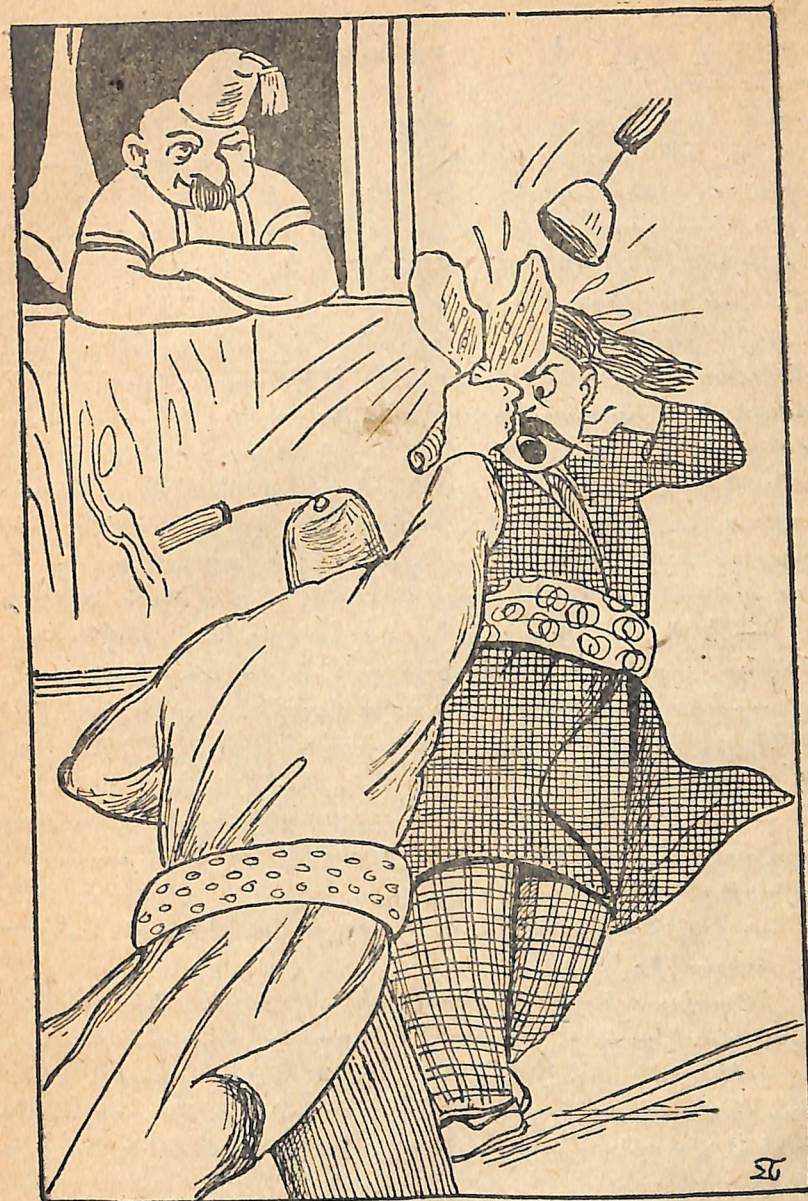
Հետեյալ առավոտ բազար եր գնացել Ներսես-ախպարը: Սիրտը մի Փինջան սուրճ խմել ուզեց առ մտավ սրճարան: Կային այնպիսի բարի հոգիներ, վորոնք նրա անցկացրած փառքի որերից քաջ տեղյակ լինելով, առանց նկատելու, միայն մի ակնթարթով դայֆաջուն իմացնում եյին, վոր մի Փինջան սուրճ տա Ներսես-ախպորը: Այնպես վոր առանց մարդ իմանալու, առանց մեկի մյուսի գիտենալուն, սա, նա, մի-մի Փինջան սուրճով պատվում եյին տնանկին և նա վորպես իր գրպանից վճարելով, պատվավոր կերպով հեռանում եր սրճարանից: Սովորականի համաձայն, յերբ սկսեց սուրճը խմել, Նիկողոս-աղան մտավ սրճարան և անմոռնչ քարեվելով նստավ Ներսես-ախպոր դիմաց: Ներսեսի սուրճը քթից յեկավ: Նա զգաց, վոր Նիկողոսը անպատճառ իր բարեբարության խոսքը բանալու ե, այն ել հրապարակով: Յեվ իսկապես, սուրճի Փինջանը ձեռքին, չիբուխի ծխախոտը ծխելով՝ ասաց Նիկողոս-աղան.

— Հը՛, ի՞նչպես ես, Ներսես-ախպար, յերեկ լավ ախորժակով վայելեցի՞ք տո՛վըժիկը, համո՞վ եր, հը՞: Մարդու քեֆը կգա, յերբ սրտի ուզածին պես պատրաստեն կերակուրը:

— Ինչպես չե, ինչպես չե,—կմկմաց Ներսես-ախպարը, հուսալով, վոր Նիկողոս-աղան իր պատվից կամաճե և չի պարզի թոքի պատմությունը, թեև սիրտը բորբոքումից արդեն սկսել եր արագ-արագ թրթռալ:

— Այդ ի՞նչ տո՛վըժիկ ե, — մեջ ընկավ սրճարանի պարապ հյուրերից մինը:

— Վոչինչ,— ասաց Նիկողոս-աղան, ծանրացնելով

խոսքը. — յերեկ մեր մսագործի մոտ մի լավ թոք տեսա. սիրտս ուզեց, առա, վոր տուն ուղարկեմ, բայց ավստ- սացի, վորովհետեւ մեր տնեցին կարգին չի կարող ու- զածս տոժըժիկը յեփել: Այդ մտմտութիւն մեջ եյի, վոր պատահեց Ներսես-ախպարը, իսկույն տվի նրան: Ասի, մեկ չե՞ մեր տուն ղրկած, ձեր տուն ղրկած: Փա՛ռք ասածու, մենք դրացիներ ենք, շոկողություն յերբեք դրել չենք իրար մեջ, իմ ու քո յե՞րբ ե մտել մեր մեջ, ո՞վ ե փնտռել: Մենակ քեֆս յեկավ, յես հավատացած եմ, վոր քույրս չեր փչացնի այն պատվական թոքը, կարգին բան կեփեր: Իմ ուզածն ել այն ե, վոր բանը տեղն առնե ու լաղաթ ունենա: Մեր տուն վոր ղրկեյի՝ դահրումար եր դառնալու, ո՞վ կարող եր թիքս ուտել: Լավ բան սիրում եմ, դիտեմ, վոր քույրս այնպե՛ս տապ- կած կլիներ, վոր Ներսես-ախպարը համից, հոտից հարբած՝ մատներն ել խածոտած կլինի տոժըժիկի պատառների հետ: Դե՛հ, այժմ շարունակությունը դու պատմե, Ներսես-ախպար, յես իմս պրծա:

— Ե՛հ, ի՞նչ պատմեմ, շնորհակալ եմ, յեփեցինք, կերանք, պրծանք, գնաց, — ասաց Ներսեսը կարմրելով:

— Անուշ լինի՛, խոսքս դրա մասին չեր: Ուզում եյի իմանալ, թե կարգի՞ն եր տապկած տոժըժիկը, հա- մո՞վ եր:

— Շա՛տ համեղ, չա՛տ ախորժելի, — ասաց սիրտը մորմոքելով Ներսես-ախպարը վողջ անձով քրտնած, թրջված:

— Այդ հասկանում եմ, մարդ ուզածը գտնե, տեղո- վը, տեղակի:

Ներսես-ախպարը դուրս յեկավ, այլևս կիրքը չկա- րողանալով զսպել, բայց Նիկողոսին ել հաճելի յեր, վորամենտեղ տոժըժիկի պատմությունը խոսվի, վոր- տեղ վոր պատահեր, ուր վոր հանդիպեր, խոսքը տըժ- վըժիկի մասին պիտի բանար, կամ այդ մասին հարցեր պիտի տար:

— Ներսես-ախպար, հիշո՞ւմ ես թոքը, կամ թե՛ «ի՛նչպես համեղ եր տոժըժիկը»: Վորջ քաղաքը տոժը-

ժիկի ցավն ընկավ, Նիկողոսն ամեն տեղ պատմեց ու խոսեց:

Անցավ մի շաբաթ, մի ամիս, յերեք ամիս, վեց ա- միս, վերջապես տարի, բայց Նիկողոս-աղան, վորտեղ պատահեր՝ պիտի հիշեցներ Ներսեսին թոքը և տոժըժի- կը — թե՛ փողոցում, թե՛ յեկեղեցու դավթում, թե՛ սըր- ճարանում, թե՛ բաղնիսում, թե՛ հարսանիքում, թե՛ վերջապես ժողովներում, այնպես վոր հազար անգամ Ներսես-ախպարը քթից, պնչից դուրս յեկավ Նիկողոս- աղայի դնած թոքի տոժըժիկը: Ել համբերությունը սպառած, մի որ նույն մսագործի խանութի դռան ա- ուջ կանգնած, վերարկվի տակ մի բան թաղցրած՝ սպասում եր Ներսես-ախպարը: Դեպքն այնպես բերեց, վոր Նիկողոս-աղան ել այնտեղ յեկավ իրենց ծառայի հետ միս առնելու և նկատելով Ներսես-ախպարը, ասաց.

— Ներսես-ախպար, ինչպե՞ս ես, լա՞վ ես: Հիշո՞ւմ ես այն թոքը, այն համեղ տոժըժիկը...

— Ահա ա՛ռ քո թոքը և ձա՛յնդ կտրե, — ասաց դայ- րացած Ներսես-ախպարը և աբայի տակ թաղցրած թո- քը դուրս հանելով, այնպես շմիացրեց Նիկողոս-աղա- յի քթին, բերանին, վոր վերջինս ապուշ դարձավ, տեղն ու տեղը մնաց, յերեսը, գլխի թանկագին շալը, վիզը արյունով ներկված:

Պատ. խմբակիր՝ Ռ. Զարյան
Տեխ. խմբակիր՝ Ան. Գասպարյան
Սրբազրիչ՝ Ս. Փարսադանյան

Գլավխտի լիպոր՝ Կ—4639. Հրատ. 4282. Պատվեր 1132.
Տիրաժ 5000. Թուղթ 62×94 . Տպագրական $1\frac{1}{8}$ մամ. Մեկ մա-
մուրում 30720 նիշ. Հեղինակ. $\frac{3}{4}$ մամ.
Հանձնված և արտադրության 15|IX—37
Ստորագրված և տպագրության 25|XI—37
ԳինԸ 60 ԿՈՊ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0392799

4539

ԳԻՆԸ 60 Կ.

183

7098

B 052401

А Т Р П Е Т
Т Ж В Ж И К
Гиз Арм. ССР, Ереван, 1937 г.

Հոգ Երկր